

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Психологічні особливості емоційного інтелекту як складової
задоволення життям**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: студентка 4 курсу 07-431 групи

Спеціальності: 053 Психологія

Освітньо-професійної програми: «Психологія»

Валентина ВИСОЧЕНКО

Керівник: к.психол.н., доцент Олеся САМКОВА

Рецензент: к.психол.н., доцент Світлана БАБАТІНА

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади вивчення емоційного інтелекту як складової задоволення життям	6
1.1. Основні напрями дослідження емоційного інтелекту у рамках психології.....	6
1.2. Феномен «задоволеності життям» та основні фактори, що на нього впливають.....	13
РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження психологічних особливостей емоційного інтелекту як складової задоволення життям.....	22
2.1. Характеристика вибірки та методів дослідження.....	22
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження.....	31
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ	46
Додаток А «Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	46

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Дослідження феномену «емоційний інтелект» привертає увагу учених різних напрямів як фундаментальної науки, так і прикладної галузі психології. Вивчення нового поняття розраховане на аналіз специфіки розвитку в той чи інший віковий період, прояви у професійній діяльності та впливу на успішність і розвиток особистості.

Емоції, як еволюційно більш ранній механізм регуляції поведінки, ніж розум, мають істотний вплив на поведінку і здоров'я людини. Вони впливають на вміння вирішувати конфлікти, справлятися зі стресом, працездатність, настрій і т. д. Від уміння керувати своїм емоційним станом залежить і власна мотивація, і ефективність професійної діяльності, і ефективність організації в цілому. Саме тому останнім часом термін «емоційний інтелект» користується все більшою популярністю у науковому дослідженні.

Проблему емоційного інтелекту досліджено у працях таких вчених: М. Аргайл, І. Андрєєва, Г. Гарднер, Д. Гоулман, Г. Березюк, Є. Носенко, О. Філатов, Т. Шевеленкова та інших.

На даному етапі розвитку суспільства також активно досліджується проблема задоволеності життям, оскільки дане поняття є важливим для розуміння людської сутності, щастя, ставлення до життя та загально-людських цінностей. Актуальність даної проблеми обґрунтовується і особливою значимістю поняття, а також запитом з боку соціуму, яке обумовлене бажанням кожної особистості бути щасливою, необхідністю підвищення рівня психічного здоров'я та якості життя сучасної молоді.

Задоволеність або незадоволеність життям обумовлює значну кількість вчинків людини, різні види її діяльності та поведінки. Дані переживання є

значущим чинником не тільки стану індивідуальної свідомості, але і стану соціальної свідомості, групових настроїв, очікувань та відносин в соціумі.

Задоволеність життям досліджують такі сучасні вчені, як: Ж. Вірна, В. Дяченко, Л. Клюко, М. Макушевич, Т. Скрипченко, Є. Смолев та інші.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у визначенні психологічних особливостей емоційного інтелекту як чинника задоволення життям.

Для досягнення мети дослідження поставлено виконання наступних **завдань**:

1. На основі аналізу сучасних літературних джерел дослідити поняття емоційного інтелекту та визначити його основні характеристики.
2. Проаналізувати феномен «задоволеність життям» та виокремити основні фактори, що на нього впливають.
3. Емпірично визначити особливості емоційного інтелекту та показники задоволеності життям у студентів.
4. Встановити взаємозв'язок показників емоційного інтелекту з показниками задоволеністю життям у студентів.

Об'єкт дослідження – особливості емоційного інтелекту та задоволення життям.

Предмет дослідження – психологічні особливості емоційного інтелекту як складової задоволення життям студентів.

З метою вирішення поставлених дослідницьких задач, у роботі була використана низка **методів**, а саме: теоретико-методологічний аналіз, систематизація та узагальнення психологічних даних за проблемою дослідження, психодіагностичні методи та методи математичної статистики обробки даних. До психодіагностичного комплексу увійшли наступні методи: опитувальник «Емоційний інтелект» (Д. Люсіна), тест «Індекс життєвої задоволеності» (ІЖЗ) в адаптації Н. Паніної, «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф (в адаптації Т. Шевеленкової, П. Фесенко) та «П'ятифакторний особистісний опитувальник» (в адаптації А. Хромова). З метою визначення взаємозв'язку емоційного інтелекту з

показниками задоволення життям застосовано кореляційний аналіз за Пірсоном.

Апробація результатів. Результати дослідження представлені у статті «Емоційний інтелект як складова задоволеності життям студентів» у збірнику наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених соціально-психологічного факультету ХДУ «Психологічні студії», 2020 рік.

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків та списку використаних джерел. Список використаних джерел містить 35 позицій. Загальна кількість сторінок становить 45, з них основного тексту – 41 сторінка.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК СКЛАДОВОЇ ЗАДОВОЛЕННЯ ЖИТТЯМ

1.1. Основні напрями дослідження емоційного інтелекту у рамках психології

Тема емоційного інтелекту активно розвиваються і на сьогоднішній день. Концепція емоційного інтелекту як альтернатива традиційному інтелекту стала широко відомою в психологічній науці. Психологи заговорили про те, що коефіцієнт емоційного інтелекту має велику прогностичну цінність.

На сьогоднішній день будь-яка сфера діяльності вимагає все більш високої якості підготовки фахівців, які повинні володіти загальною культурою, вміти орієнтуватися в різних технологіях і застосовувати їх, а також прагнути до досягнення вершин в сфері своєї праці [4].

Особлива популярність досліджень емоційного інтелекту починається з книги Д. Гоулман «Емоційний інтелект». Створено методики для вимірювання емоційного інтелекту, який визначався як ключ до успіху в бізнесі і політиці [8]. Д. Гоулман блискуче показав, наскільки важливо для такої сфери, як бізнес, увагу до емоційним процесам. Емоції панували над бізнесом вже в середньовічній Європі, тому що могли порушити будь-яку угоду під впливом настрою. Нормальними вважалися образа, обман, бійка. Тільки з часом стали необхідні тривалі ділові відносини, без зайвого

негативного впливу емоцій. Нормальним явищем стало приховувати свої емоції, бути сухим і логічним в бізнесі.

Для розуміння сутності поняття «емоційний інтелект» і його структури, проаналізуємо спочатку значення слова «інтелект» і його різні визначення. Під «інтелектом» розуміється когнітивна характеристика, що пов'язана з переробкою інформації. З латинської мови «intellectus» перекладається як розум. В енциклопедії визначається як здатність мислити, здатність до абстрактного пізнання і включає в себе такі функції, як: порівняння, абстрагування, утворення понять, суджень, умовиводів. Незважаючи на те, що це поняття досить «древнє» (розглядалося ще античними філософами), воно залишається актуальним і в теперішній час [26]. Аналізуючи цей феномен, вчені не приходять до єдиної точки зору, тому через складність самого визначення, важко скласти і повну модель інтелекту. Від специфіки наукових позицій вчених в поняття «інтелект» включається від кількох до десятків різних факторів [8].

У дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених розглядаються такі поняття, як: «загальний інтелект», «спеціальний інтелект», «соціальний інтелект», «емоційний інтелект». При всіх відмінностях у поглядах загальним є визнання багатокomпонентного феномена «інтелект», тісному зв'язку з пізнавальними процесами, вродженими і соціальними факторами. У загальному вигляді емоційний інтелект визначено як здатність розпізнавати, розуміти власні і чужі емоції і вміння управляти ними [1; 14; 23].

Одним з перших учених, який висловив думку про неспроможності виділення одного, сумарного виду інтелекту був американський психолог Г. Гарднер. Він сумнівався в можливості описати однією цифрою здатності вправного мореплавця, який може по зіркам зрозуміти своє місце розташування і відправитися в потрібному напрямку, релігійного лідера, що досконало знає Святе Письмо і комп'ютерного генія, що з легкістю зламує зашифровані сайти і пише музику на синтезаторі. А коефіцієнт інтелекту, як

раз, так і працює – людині задається ряд питань, далі усі показники підсумовуються, і виставляється одна цифра [4].

Г. Гарднер пропонує свою модель, яка включає в себе кілька видів інтелекту, виділених з опорою на кілька наукових дисциплін, замість єдиної базової інтелектуальної спроможності, фактора «g». Г. Гарднер вказує на те, що певні ділянки головного мозку відповідають за певні функції: «... нервова система складається з функціональних одиниць, які обіймають керівні посади мікроскопічними здібностями і розташовуються в стовпчиках сенсорної і лобової часток головного мозку людини ... Це є передумовою для існування біологічної основи різних видів інтелекту» [4, с. 22]. Тим самим Г. Гарднер бачить основу для безлічі інтелектів вже в анатомії і фізіології людського мозку. Інтелект по Г. Гарднера «здатність до вирішення завдань або створення продуктів, обумовлена конкретними культурними особливостями або соціальним середовищем» [4, с. 23].

Перша наукова модель емоційного інтелекту розроблена П. Селовеєм і Дж. Мейер. Саме вони ввели в психологію термін «емоційний інтелект». П. Селовеї і Дж. Мейєр визначають його як «здатність відстежувати власні та чужі почуття і емоції, розрізнити їх і використовувати цю інформацію для направлення мислення і дій» [30, с. 57]. Далі автори переробили свою теорію і висунули нове визначення емоційного інтелекту: «здатність переробляти інформацію, що міститься в емоціях: визначати значення емоцій, їх зв'язки один з одним, використовувати емоційну інформацію в якості основи для мислення і прийняття рішень» [30, с. 101].

Виникають два підходи до класифікації емоційного інтелекту: модель здібностей та змішана модель. Розглянемо їх докладніше. Підхід П. Селовея і Дж. Карузо відноситься до моделі здібностей. Іншими словами, емоційний інтелект представляється в даній моделі як стикування емоцій з пізнанням. Автори виділяють три механізми, які припускають зв'язок емоційного інтелекту з розумовими здібностями:

1. емоції пов'язані з процесом мислення (конкретні емоції можуть сприятливо позначитися на продуктивності процесу мислення, а також сконцентрувати увагу на певних завданнях);

2. такі здібності як співпереживання і відвертість можуть співвідноситися з ефективним регулюванням емоцій;

3. при дослідженні алекситимії отримані дані, які говорять про можливу відсутність взаємозв'язку між зонами мозку, які забезпечують єдність мислення і емоцій. П. Селовой і Дж. Карузо виділили компоненти емоційного інтелекту. Компоненти об'єднуються в ієрархію і послідовно освоюються людиною в онтогенезі, на думку авторів. Кожен компонент відноситься як до своїх, так і до чужих емоцій [34].

1. Ідентифікація емоцій. Даний компонент включає наступні здібності: сприйняття емоцій (виявлення факту, що емоція є), ідентифікація емоцій (розуміння яка саме емоція з'явилася), адекватне вираження емоційного стану, вміння відрізнити справжню емоцію від фальшивої.

2. Використання емоцій для підвищення ефективності мислення і діяльності. У цей компонент входять можливості використання емоцій для перенаправлення уваги на потрібну подію, викликання тих емоцій, які сприяють вирішенню завдання, а також уміння використовувати перепади настрою як засіб розбору різних сторін зору на проблему.

3. Розуміння емоцій. У даний компонент входять здатності встановлювати зв'язки між комплексами емоцій, розуміти переходи однієї емоції до іншої, також розуміння причин емоцій. Сюди включається вміння користуватися вербальною інформацією про емоції.

4. Управління емоціями. В останній блок входить здатність контролювати емоції, знижувати інтенсивність негативних емоцій і продукувати в собі позитивні емоції (адекватно ситуації). Сюди входить усвідомлення своїх емоцій, в тому числі і негативних. Одним з важливих пунктів є здатність вирішувати емоційно навантажені проблеми без придушення негативних емоцій, викликаних даною ситуацією. На думку

авторів, цей блок сприяє особистісному розвитку і поліпшенню міжособистісних відносин [34].

Другий підхід в класифікації емоційного інтелекту відноситься до змішаної моделі. Тут емоційний інтелект розглядається «як поєднання розумових і персональних рис, властивих кожному конкретній людині» [8, с. 105]. Найяскравішими авторами даної моделі є Д. Гоулман [9] і Р. Бар-Он. Під емоційним інтелектом Д. Гоулман розуміє «такі здібності, як самомотивація і стійкість до розчарувань, контроль над емоційними спалахами і вміння відмовлятися від задоволень, регулювання настрою і вміння не давати переживань заглушати здатність думати, співпереживати і сподіватися» [9, с. 88].

Д. Люсін говорить про подвійну природу емоційного інтелекту: з одного боку він пов'язаний з особистісними характеристиками, з іншого боку – з когнітивними здібностями. Автор виділяє фактори, що впливають на емоційний інтелект: когнітивні здібності (швидкість і точність переробки емоційної інформації); уявлення про емоції (як про цінності, як про важливе джерело інформації про себе самого та інших людей і д.р.); особливості емоційності (емоційна стійкість, емоційна чутливість і т.п.) [32].

Модель Д. Люсіна, по суті, відноситься до змішаних моделей, але сам автор виділяє відмінність: особистісні характеристики, що корелюють зі здібностями до розуміння та управління емоціями не вводяться в конструкт емоційного інтелекту. Різноманіття моделей емоційного інтелекту (і інтелекту в принципі) привело, на думку М. Холодної, до того що «інтелект зник» [31, с. 101]. «Розчинився» в безлічі різних підходів і втратив сенс як дослідження психологічної категорії. Чи не зрозумілим стало, що розуміти під інтелектом в кінцевому підсумку. Однак необхідність вивчення його на практичному рівні залишається відкритою. Тому для нас дуже важливим є операціоналізувати поняття «емоційного інтелекту» [1, с. 131].

Здатність до управління емоціями означає, що людина може контролювати інтенсивність емоцій, перш за все, приглушати надмірно

сильні емоції; може контролювати зовнішнє вираження емоцій; може при необхідності довільно викликати ту чи іншу емоцію. Ця здатність може бути спрямована на свої і чужі емоції, тобто можна говорити про внутрішньо-особистісний і міжособистісний інтелект. Здатність до розуміння емоцій і управління ними тісно пов'язана зі спрямованістю особистості на емоційну сферу, схильністю до аналізу поведінки [14].

Як зазначає І. Андрєєва, високорозвинений внутрішньо-особистісний емоційний інтелект сприяє природності емоційних проявів і позитивному самоствалення, які дають можливість встановлювати глибокі й тісні взаємини з іншими людьми [1]. Емоційний інтелект визначається як здатність взаємодіяти з внутрішнім середовищем своїх почуттів і бажань; здатність розуміти відносини особистості і керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу; сукупність емоційних, особистих і соціальних здібностей, які впливають на загальну здатність справлятися з вимогами і тиском довкілля.

І. Мещерякова запропонувала структуру емоційного інтелекту, що включає наступні компоненти: емоційний, когнітивний, поведінковий. Дані компоненти зіставляються з професійно важливими якостями фахівця. Емоційний критерій розглядається як комплекс внутрішньо-особистісних і міжособистісних якостей, які показують розвиток вміння розпізнавати свої емоції, розуміти і прогнозувати стан властивостей іншої людини. Когнітивний критерій представляється як сукупність знань про емоційний інтелект. Показниками є освоєння знань про емоційний інтелект, розвиток вміння здійснювати самоаналіз і розвиток навичок рефлексії. Поведінковий критерій має на увазі поведінкові реакції і визначає розвиток вміння керувати своїми емоціями, комунікабельність, гнучкість в міжособистісних контактах [21].

О. Філатова [31] визначає емоційний інтелект як сукупність комунікативних і регуляторних властивостей особистості, які забезпечують усвідомлення, прийняття і регуляцію своїх власних станів і почуттів, так і

почуттів інших людей. Від рівня розвитку емоційного інтелекту залежить продуктивність і успішність міжособистісної взаємодії і особистісний розвиток людини. Авторка виокремлює біологічні та соціальні передумови розвитку емоційного інтелекту. До біологічних передумов відносяться спадкові задатки емоційних здібностей, правопівкульний тип мислення і екстраверсія. Соціальні включають становлення раціоналізації в певний віковий період, ступінь розвитку самосвідомості дитини, благополучні в емоційному плані відносини між батьками, рівень освіти батьків і сімейний дохід, гендерні особливості виховання, локус контролю, релігійність.

Структуру емоційного інтелекту, що відображає рівні репрезентації емоцій, пропонує С. Дерев'янка [11]. Вона включає такі рівні:

- комунікативний (інтерактивність емоцій);
- гностичний (пізнаваність емоцій);
- евристичний (новизна емоцій).

Відповідно до цього позначаються наступні характеристики емоційного інтелекту: інтроспективність (прагнення до внутрішнього споглядання, систематичного і цілеспрямованого аналізу емоційних переживань, їх усвідомлення); інструментальність (орієнтованість на отримання та застосування емоційних знань на практиці); імпліцидність (доступність для внутрішнього спостереження і диференціації емоційних переживань) [11].

На основі проведеного аналізу джерел наукової літератури емоційний інтелект визначається як складний феномен, який необхідний для пояснення і передбачення реакції людини в емоційній ситуації і є ефективним засобом для аналізу емоційної сфери особистості. Рівень розвитку емоційного інтелекту та його особливості залежать від наступних факторів: когнітивні здібності, уявлення про емоції, особливо емоційного реагування. Розуміння емоцій є ключовою складовою емоційного інтелекту, тому що управління емоціями і вибудовування на його основі правильної реакції залежить від правильного розуміння своїх і чужих емоцій. Рівень розвитку емоційного

інтелекту та його особливості залежать від когнітивних здібностей, уявлення про емоції і специфіку емоційного реагування.

1.2. Феномен «задоволеності життям» та основні фактори, що на нього впливають

На даний момент існує досить велика кількість різних визначень понять «задоволеність» і «задоволеність життям». Більшістю вчених особливо наголошують на їх комплексність, складність і акумулюють характер, так як дані поняття включають в себе численні аспекти і фактори. Цікавим є визначення задоволеності, яке призводить М. Аргайл: «Задоволеність – це рефлексивна оцінка, судження про те, наскільки все було і залишається благополучним» [3, с. 52]. П. Гуревич розглядає задоволеність як «оптимальний стан людини, що виникає при відповідних потребах особистості з наслідками і результатами власної діяльності, досягненнями, характером взаємодії з соціальним оточенням» [3, с. 702]. Тобто, М. Аргайл робить акцент на внутрішніх аспектах, а П. Гуревич зазначає вплив на задоволеність і зовнішніх чинників.

Заслуговують на увагу визначення Н. Андрєєнкова і Л. Кулікова. Н. Андрєєнкова вважає, що задоволеність життям – це «когнітивна сторона суб'єктивного благополуччя, яку доповнює афективна сторона – позитивні і негативні емоції, які людина відчуває в певний відрізок часу» [1, с. 19]. Згідно Л. Кулікову, поняття «задоволеність життям» (як показник, що відображає систему відносини особистості до свого життя) включає прийняття його змісту, комфорту, стану психологічного благополуччя [16, с. 82].

Поняття задоволеності якістю життя, як стверджує Л. Ключко: «з огляду на багатогранність його інтерпретації в багатьох наукових

дисциплінах, містить ціліснозбалансовані характеристики існування людини в соціальному середовищі, як-от її психофізичне, соціально-психологічне та морально-духовне благополуччя. Тому важливим аспектом вивчення цього феномену є аспект відображення його ознак, які є невід'ємним компонентом руху людини до її повноцінної самоактуалізації, розкриття власного потенціалу, побудови перспективи розвитку та, як наслідок, винайдення власної Я-концепції» [15, с. 137].

Вивчення досліджень з проблеми вивчення дає підстави говорити, що феномен задоволеності життям тісно взапов'язаний із психологічними особливостями особистості, що об'єднуються в такому понятті, як Я-концепція, яку визначаємо як встановлену систему знань, уявлень і переживань людини, у яких відображається її відчуття своєї унікальності та емоційно-оцінне ставлення до того, що вона формує у своє духовне «Я», психічне «Я», соціальне «Я» й фізичне «Я».

Задоволеність – позитивно забарвлена емоція, що обумовлює задоволення однієї або декількох потреб. Потреба у загальному вигляді є усвідомленою необхідністю людини у значенні певних духовних, матеріальних благ та послуг [14]. Психолог А. Маслоу висловив припущення: «людська поведінка визначається широким спектром потреб, які він розбив на п'ять категорій і розташував їх у визначеній ієрархії. В основі цієї ієрархії лежать найбільш насущні потреби (фізіологічні), а на вершині – більш високі індивідуальні запити (визнання, самовираження). Коли потреби нижчого рівня задоволені хоча б частково, людина починає рухатися до задоволення потреб іншого і не обов'язково наступного рівня ієрархії. Як найвищий рівень розвитку потреб індивіда, досягнення якого можливе за умови задоволення потреб попередніх рівнів, А. Маслоу розглядає потребу самоактуалізації [17, с. 155]. Ж. Вірна, аналізуючи поняття задоволеністю життям у системі самоактуалізації особистості, звертає увагу: «на задоволення потреби в соціальній оцінці й визнанні, адже вона передує потребі самоактуалізації» [7, с. 22]. В теорії самодетермінації Р. Раяна та

Е. Десі: «особистісне благополуччя пов'язане з базовими психологічними потребами, а саме: з потребою в автономії, компетентності й позитивними відносинами з іншими. Таким чином, задоволення психологічних потреб, які напряду мають зв'язок із соціальним контекстом, підвищує рівень психологічного благополуччя та задоволеності життям, у протилежному випадку їх рівень знижується» [35, с. 69].

Критерієм успішності та задоволеності життям, на думку М. Мукашевич, є якість життя особистості: «під якістю життя розуміють поняття, що включає в себе набір необхідних параметрів і умов життя людей та оцінку задоволеності їх реальним станом. Якість життя має дві сторони: об'єктивну та суб'єктивну. Критерієм об'єктивної оцінки служать потреби й інтереси та міра їх задоволення. З іншого боку, потреби й інтереси людей індивідуальні, тому рівень їх задоволення можуть оцінити тільки самі суб'єкти. Вони не фіксуються будь-якими статистичними величинами, і практично існують лише у свідомості людей і, відповідно, в їх суб'єктивних думках і оцінках» [21, с. 16].

Саме стан переживання задоволеності життям дослідник М. Аргайл розуміє як щастя, під яким розумів: «загальну рефлексивну оцінку людиною свого минулого і теперішнього, а також частоту та інтенсивність позитивних емоцій» [3, с. 99]. Значущими для задоволення життям в цілому та для відчуття щастя, по М. Аргайлу, є такі фактори: «як наявність значущих соціальних контактів; оцінка соціального стану як задовольняючого, оцінка власного здоров'я як благополучного; стан потрібності значимим людям; оцінка матеріального стану як задовільного; можливість проявляти творчість; задоволеність процесом професійної діяльності; бачення власних перспектив; наявність вільного часу для досугу; автономія як здатність діяти, згідно своїм переконанням; особистісне зростання як можливість прогресувати в усіх сферах життя; шлюбний союз» [3, с. 177].

За результатами досліджень [3; 7; 10; 21], на щастя і задоволеність життям впливають стать, вік, життєвий цикл, національність, соціально-

економічний стан. Однак, їх вплив незначно, і люди, що володіють молодістю, багатством, високим соціальним становищем, необов'язково щасливі, як необов'язково нещасні люди похилого віку та бідні.

Молоді люди не схильні прямо пов'язувати щастя з доходом, як це роблять люди похилого віку. Можливо, це відбувається тому, що люди похилого віку в більшій мірі мають потребу в грошах. Освіта є одним з компонентів соціального статусу. У США проведено безліч досліджень, присвячених окремому аналізу впливу освіти і рівня доходу на добробут. Серед дослідників широко поширена думка про те, що освіта є чинником щастя для людей з низьким рівнем матеріального добробуту. Люди ж мають високий дохід, як правило, не схильні розглядати рівень освіти як фактор щастя і благополуччя. Логічно було б припустити, що щастя корелює з інтелектом з тієї причини, що наявність останнього дозволяє успішніше справлятися з проблемами. Ряд досліджень не підтвердив наявності скільки-небудь помітної залежності. Бути розумним, значить бачити і усвідомлювати проблеми, а це «швидше народжує незадоволення, ніж щастя» [3, с. 266].

Дослідники з Мічиганського університету включили задоволеність дозвіллям в число показників складеного ними Індексу загального благополуччя (Campbell, Converse and Rodgers, 1976). Однак, дозвілля в більш вузькому його розумінні, зосереджено на хобі, не виявляє тісний зв'язку з благополуччям; за оцінкою значущості воно також знаходиться не на першому місці [32]. І все ж дозвілля в широкому сенсі слова – як «життя за межами роботи» [32, с. 10] – є одним з основних чинників загального благополуччя.

Роль дозвілля як джерела задоволеності пояснюється тим, що воно дає простір для діяльності, пов'язаної з внутрішньою мотивацією, сприяє отриманню задоволення від спілкування, зміцненню почуття ідентичності, дає можливість відпочинку і розрядки.

Існує деяка взаємозв'язок між задоволеністю життям і зовнішністю. Фізична привабливість, яка є в цілому важливим фактором, все-таки має

досить велике значення для відчуття щастя у жінок, особливо молодих. Крім того, існує досить поширена думка, що зовні привабливі люди володіють і багатьма іншими бажаними властивостями, вони викликають симпатію у інших, особливо у людей протилежної статі (Berscherid and Walster, 1974). Деякі автори вважають, що привабливість позначається на соціальний статус. Є також підстави вважати, що привабливі люди мають більш високі комунікативні навички, очевидно, в силу більш легкого входження в соціальне оточення [29].

Таким чином, серед детермінант життєвої задоволеності дослідники виділяють такі об'єктивні чинники, як вік, етнічна приналежність, здоров'я, дохід, освіту, дозвілля, зовнішність, відносини в родині, на роботі, з друзями і сусідами.

У різних дослідженнях щодо факторів, які впливають на задоволеність життям людей, можна знайти десятки різних припущень [15; 21; 28; 32], частина з яких були перевірені на емпіричні дані, а частина поки немає. Всі ці фактори можна умовно розділити на дві великі групи – внутрішні і зовнішні чинники:

А) внутрішні чинники, що характеризують саму людину і її місце в соціальних відносинах. Серед них:

- соціально-психологічні – характер, риси особистості. Найчастіше в емпіричних дослідженнях вивчався зв'язок задоволеності життям і таких характеристик особистості, як невротизм і екстравертизм, генетичні фактори, та ін.;

- соціально-демографічні – стать, вік, соціально-економічні (трудове становище, досвід безробіття, рівень освіти), і контекстуальні, ситуативні, життєві обставини (стан здоров'я, сімейний стан) [29].

Б) Зовнішні чинники, що характеризують середовище, в якому живе людина:

- соціальне оточення, соціальні зв'язки;

- інституційні – форми демократії, ідеологічна багатоманітність в правлінні, політичні та приватні свободи;

- економічні – на рівень задоволеності життям може впливати рівень безробіття (прямий вплив на тих, хто сам мав досвід безробіття і непряме на всіх останніх), рівень інфляції, загальний стан економіки країни. До сих пір вчені сперечаються про роль ВВП або зростання ВВП на рівень суб'єктивного благополуччя. У цьому відношенні не можна не згадати відомий «парадокс Істерліна», який полягає в тому, що згідно емпіричним даним, всередині окремих країн багаті люди більше задоволені життям, ніж бідні, проте на міждержавному рівні такого зв'язку немає (мова йде про розвинені індустріальні країни);

- екологічні – зокрема, висувалися гіпотези про вплив на задоволеність життям клімату, в якому живе людина [29; 33].

Незважаючи на те, що було розглянуто дуже велика кількість різноманітних факторів, що впливають на суб'єктивну задоволеність або благополуччя людей, до сих пір, не знайдено комплексне пояснення цього феномена.

Під задоволеністю Р. Шаміонов [32] розуміє складне, динамічне соціально-психологічне утворення, що засноване на інтеграції когнітивних і емоційно-вольових процесів, що характеризується суб'єктивним емоційно-оцінним ставленням (до себе, соціальних відносин, життя, праці) та володіє спонукальною силою, що обумовлює діяльність, пошук, управління внутрішніми і зовнішніми об'єктами.

Орієнтири для кваліфікації особистісного рівня добробуту, на думку Р. Шаміонова, лежать в сфері соціалізації. Оцінка особистістю рівня свого добробуту заснована на соціальному порівнянні, в ході якого суб'єкт співвідносить результати своєї діяльності і зовнішнього ставлення до нього шляхом порівняння себе і свого благополуччя з іншими, шляхом співвідношення благополуччя інших з власним благополуччям, або ж порівняння рівня особистого добробуту на різних часових відрізках з

активними потребами і висловлює емоційно-оцінне ставлення, яке кваліфікується як певний рівень добробуту. Учений пише: «Унікальність суб'єктивного благополуччя полягає в тому, що механізми його формування перебувають не тільки в соціальному середовищі, але, одночасно, у внутрішньому світі особистості. Суб'єктивне благополуччя виступає механізмом регуляції виборчої активності суб'єкта в різних сферах соціальної життєдіяльності і залежності від багатьох факторів» [32 с. 2].

Підводячи підсумки, необхідно відзначити, що термін «суб'єктивне благополуччя» було введено в результаті величезної кількості всіляких досліджень і публікацій на тему благополуччя в рамках позитивної психології в західному суспільстві. Суб'єктивне благополуччя включає в себе когнітивний (задоволеність життям) і емоційний (позитивні і негативні емоції) компоненти.

Входячи до складу благополуччя, задоволеність життям відрізняється від нього наявністю оцінного компонента. Поняття «задоволеність життям» характеризується як більш вузьке і більш конкретне в порівнянні з більш загальним терміном «благополуччя», який охоплює більш широкий спектр процесів і явищ. Також більшість вчених, що включають задоволеність життям в структуру суб'єктивного благополуччя, розглядалося першим як більш стійке когнітивне утворення.

Поняття «задоволеність життям» перебуває в тісному взаємозв'язку з поняттями «благополуччя». Воно характеризується стійкістю, стабільністю, комплексністю, системністю і в той же час охоплює відносно самостійні аспекти і явища.

Проведене теоретичне дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

На основі проведеного аналізу джерел наукової літератури емоційний інтелект визначається як складний феномен, який необхідний для пояснення і передбачення реакції людини в емоційній ситуації і є ефективним засобом для аналізу емоційної сфери особистості. Рівень розвитку емоційного

інтелекту та його особливості залежать від наступних факторів: когнітивні здібності, уявлення про емоції, особливо емоційного реагування. Розуміння емоцій є ключовою складовою емоційного інтелекту, тому що управління емоціями і вибудовування на його основі правильної реакції залежить від правильного розуміння своїх і чужих емоцій. Рівень розвитку емоційного інтелекту та його особливості залежать від когнітивних здібностей, уявлення про емоції і специфіку емоційного реагування.

Структуру емоційного інтелекту, що відображає рівні репрезентації емоцій, пропонує С. Дерев'яно. Вона включає такі рівні: комунікативний (інтерактивність емоцій); гностичний (пізнаваність емоцій); евристичний (новизна емоцій).

Задоволеність – позитивно забарвлена емоція, що обумовлює задоволення однієї або декількох потреб. Потреба у загальному вигляді є усвідомленою необхідністю людини у значенні певних духовних, матеріальних благ та послуг.

Входячи до складу благополуччя, задоволеність життям відрізняється від нього наявністю оцінного компонента. Поняття «задоволеність життям» характеризується як більш вузьке і більш конкретне в порівнянні з більш загальним терміном «благополуччя», який охоплює більш широкий спектр процесів і явищ. Також більшість вчених, що включають задоволеність життям в структуру суб'єктивного благополуччя, розглядалося першим як більш стійке когнітивне утворення.

Поняття «задоволеність життям» перебуває в тісному взаємозв'язку з поняттями «благополуччя». Воно характеризується стійкістю, стабільністю, комплексністю, системністю і в той же час охоплює відносно самостійні аспекти і явища.

Фактори, що впливають на задоволеність життям можна умовно розділити на дві великі групи – внутрішні і зовнішні чинники:

А) внутрішні чинники, що характеризують саму людину і її місце в соціальних відносинах. Серед них: соціально-психологічні (характер, риси

особистості. Найчастіше в емпіричних дослідженнях вивчався зв'язок задоволеності життям і таких характеристик особистості, як невротизм і екстравертизм, генетичні фактори, та ін.); соціально-демографічні (стать, вік, соціально-економічні (трудова становище, досвід безробіття, рівень освіти), і контекстуальні, ситуативні, життєві обставини (стан здоров'я, сімейний стан).

Б) Зовнішні чинники, що характеризують середовище, в якому живе людина: соціальне оточення, соціальні зв'язки; інституційні (форми демократії, ідеологічна багатоманітність в правлінні, політичні та приватні свободи); економічні (на рівень задоволеності життям може впливати рівень безробіття (прямий вплив на тих, хто сам мав досвід безробіття і непряме на всіх останніх), рівень інфляції, загальний стан економіки країни); екологічні (зокрема, висувалися гіпотези про вплив на задоволеність життям клімату, в якому живе людина).

РОЗДІЛ 2.

Емпіричне дослідження психологічних особливостей емоційного інтелекту як складової задоволення життям

2.1. Характеристика вибірки та методів дослідження

Мета емпіричного дослідження полягає у визначенні психологічних особливостей емоційного інтелекту як чинника задоволення життям. Емпіричну вибірку склали студенти 3-4 курсів спеціальності Психологія Херсонського державного університету. Загальна кількість досліджуваних 40 осіб, з них 30 дівчат та 10 хлопців.

Задля досягнення поставленої мети застосовано наступний комплекс діагностичного інструментарію:

1. Опитувальник «Емоційний інтелект» (Д. Люсіна) з метою визначення наявності емоційного переживання у себе, емоційного переживання в іншої людини; ідентифікації своїх емоцій та інших людей.
2. Тест «Індекс життєвої задоволеності» (ІЖЗ) в адаптації Н. Паніної – діагностує індекс життєвої задоволеності, відображає загальний психологічний стан людини, ступінь її психологічного комфорту і соціально-психологічної адаптованості.
3. «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф (в адаптації Т. Шевеленкової, П. Фесенко) дозволяє визначити найбільш загальний психологічний стан людини.
4. «П'ятифакторний особистісний опитувальник» (в адаптації А. Хромова) з метою визначення особистісних характеристик досліджуваних.

З метою визначення взаємозв'язку емоційного інтелекту з показниками задоволення життям застосовано кореляційний аналіз за Пірсоном.

Опитувальник «Емоційний інтелект» (Д. Люсіна) спирається на розроблену автором модель емоційного інтелекту [26].

Під емоційним інтелектом автор розуміє «здатність до розуміння і управління емоціями, як своїми власними, так і чужими» [20, с. 95]. У методиці виокремлюється 4 шкали: міжособистісний інтелект (МЕІ), внутрішньо-особистісний інтелект (ВЕІ), розуміння емоцій (ПЕ), управління емоціями (УЕ).

Шкала МЕІ. Дана шкала діагностує здатність до розуміння емоцій інших людей, а також управління емоціями інших людей.

Шкала ВЕІ. Діагностує здатність до розуміння власних емоцій, а також управління ними.

Шкала ПЕ дозволяє виміряти здатність до розуміння своїх емоцій, а також емоцій інших людей.

Шкала УЕ. Завдяки цій шкалі можливо діагностувати здатність керувати своїми емоціями, а також емоціями інших людей.

Дана методика є опитувальником, отже, вимірює уявлення людей про рівень їх емоційного інтелекту, які можуть відрізнитися від реальної виразності емоційного інтелекту. Однак якщо згадати дослідження А. Бандури, на які також посилається Д. Люсін, які показують, що «самоєфективність (тобто уявлення про свою ефективності) пов'язана з реальною ефективністю діяльності» [31, с. 102], то використання даного опитувальника представляється можливим.

Психометричні показники методики. Стаття, в якій описано останнє дослідження, на основі якого були перевірені психометричні показники, опублікована в 2009 році. У дослідженні з використанням даного опитувальника брало участь 745 осіб (166 чоловіків та 579 жінок) у віці від 16 до 67 років.

Надійність. Для оцінки надійності вираховані показники внутрішньої узгодженості α Кронбаха за всіма шкалами. Показники знаходяться в проміжку від 0,75 до 0,79, що є високим показником для опитувальника. Авторами методики був проведений факторний аналіз з метою вивчення внутрішньої структури опитувальника. Результати факторного аналізу показали, що внутрішня структура не є дуже сильною, але, «легко піддається осмисленій інтерпретації, практично повністю відповідає апріорній структурній моделі EI, покладеної в основу розробки опитувальника Емінем» [27, с. 274]. За даними, наведеними в статті, шкали опитувальника позитивно корелюють один з одним. Результати дослідження валідності даного інструментарію поки не надані.

Обробка даних. Досліджувані мали вибрати для кожного твердження, запропонованого в бланку, один з пунктів: «зовсім не згоден», «скоріше не згоден», «скоріше згоден», «повністю згоден». Якісь пункти обробляються за допомогою прямого ключа, якісь - за допомогою зворотного.

«Методика дозволяє вимірювати наступні компетенції емоційного інтелекту:

- визначення наявності емоційного переживання у себе (шкала ВП);
- визначення наявності емоційного переживання в іншій людині (шкала МП);
- ідентифікація своїх емоцій (шкала ВП);
- ідентифікація емоцій інших людей (шкала МП);
- розуміння причин, які викликали емоцію (шкала ВП);
- здатність контролювати інтенсивність своїх емоцій (шкала ВУ);
- здатність контролювати інтенсивність емоцій інших людей (шкала МУ);
- здатність контролювати зовнішнє вираження емоцій (шкала ВЕ);
- здатність довільно викликати у себе ту чи іншу емоцію (шкала ВУ);
- здатність довільно викликати ту чи іншу емоцію у інших людей (шкала МУ)» [20, с. 95].

Тест індекс життєвої задоволеності (в адаптації Н. Паніної) діагностує індекс життєвої задоволеності, відображає загальний психологічний стан людини, ступінь її психологічного комфорту і соціально-психологічної адаптованості. Тест може бути застосований з метою диференціації стилів життя людини, її потреб, мотивів, установок, ціннісних орієнтацій. У такому варіанті можна визначити, які з них позитивно позначаються на її загальному психологічному стані, а які – негативно.

Тест «Індекс життєвої задоволеності» створений групою американських учених, що займаються вивченням соціально-психологічних проблем геронтопсихології, був вперше опублікований в 1961 році і незабаром набув широкого поширення. Методика була переведена і адаптована Н. Паніної в 1993 році. Опитувальник складається з 20 питань, результати відповідей яких зводяться до 5 шкал, що характеризує різні аспекти загального психологічного стану людини її задоволеності життям. Приблизний час тестування 5-10 хвилин.

Обробка результатів. Індекс загальної життєвої задоволеності визначається нарахуванням балів за ключем.

Інтерпретація результатів. «Тест вимірює найбільш загальний психологічний стан людини, обумовлений її особистісними особливостями, системою відносин до різних сторін свого життя. Індекс життєвої задоволеності – інтегративний показник, що включає в якості основного носія емоційну складову. Для володарів високого значення індексу характерні низький рівень емоційної напруженості, висока емоційна стійкість, низький рівень тривожності, психологічний комфорт, високий рівень задоволеності ситуацією і своєю роллю в ній.

Під категорією «життєва задоволеність» розуміється саме загальне уявлення людини про психологічний комфорт, яке включає в себе: інтерес до життя як протилежність апатії; рішучість, цілеспрямованість, послідовність у досягненні життєвих цілей; узгодженість між поставленими і реально досягнутими цілями; позитивна оцінка власних якостей і вчинків; загальний

фон настрою. Максимальний індекс життєвої задоволеності становить 40 балів. Середня життєва задоволеність – 25-30 балів» [5, с. 122].

Показники менше 25 балів вважаються низькими. В якості додаткової інформації про те, які конкретні сфери життя приносять задоволення або незадоволення, можна порахувати кількість балів за шкалами (максимальна кількість балів за кожною шкалою).

1. Інтерес до життя (судження № 1, 6, 9, 11). Шкала відображає ступінь ентузіазму, захопленого ставлення до звичайному повсякденному житті.

2. Послідовність в досягненні цілей (судження № 8, 13, 16, 17). Високі показники за шкалою свідчать про рішучість, стійкість, спрямованість на досягнення цілей. Низька оцінка за цією шкалою відображає пасивне примирення з життєвими невдачами, покірне прийняття всього, що приносить життя.

3. Узгодженість між поставленими і досягнутими цілями (судження № 2, 4, 5, 19). Високі показники відображають переконаність людини в тому, що вона досягла або здатна досягти тих цілей, які вважає для себе важливими.

4. Позитивна оцінка себе і власних вчинків (судження № 12, 14, 15, 20). Так само як оцінка людиною своїх зовнішніх і внутрішніх якостей. Високий бал відображає високу самооцінку.

5. Загальний фон настрою (судження № 3, 7, 10, 18). Шкала показує ступінь оптимізму, задоволення від життя [5].

«Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф (в адаптації Т. Шевеленкової, П. Фесенко) є адаптованим варіантом англійської методики The scales of psychological well-being, розроблений К. Ріфф.

Даний опитувальник складається з 84 пунктів і включає 6 шкал і інтегральний показник.

- Шкала «Позитивні відносини з іншими».
- Шкала «Автономія».
- Шкала «Управління оточенням».

- Шкала «Особистісне зростання».
- Шкала «Мета в житті».
- Шкала «самоприйняття»

Виявляється також загальний показник психологічного благополуччя, який має такі рівні виразності: 0-323 балів – низький рівень психологічного благополуччя; 324-353 балів – середній рівень психологічного благополуччя; 354 і вище балів – високий рівень психологічного благополуччя;

Змістовна інтерпретація шкал опитувальника психологічного благополуччя.

Шкала «Позитивні відносини з іншими». Досліджуваний, який набрав найменший бал, має певну обмежену кількість важливих стосунків з оточуючими: йому складно бути відкритим, проявляти теплоту і піклуватися про інших; в міжособистісних взаєминах, як правило, він ізольований і фрустрований; не бажає йти на компроміси для створення важливих стосунків з оточуючими. Респондент, який набрав найбільший бал, має задовільні, довірчі відносини з оточуючими; піклується про благополуччя інших; здатний співпереживати, допускає прихильності і близькі відносини; розуміє, що людські відносини будуються на взаємних поступках.

Шкала «Автономія». Високий бал за даною шкалою свідчить про самостійність та незалежність досліджуваного, здатність протидіяти спробам соціуму змусити думати і діяти певним чином; самостійно регулює власну поведінку; оцінює себе відповідно до особистих критеріями. Респондент з найменшим балом – залежить від думки і оцінки оточуючих; у прийнятті важливих рішень покладається на думку інших; піддається спробам суспільства змусити думати і діяти певним чином.

Шкала «Управління оточенням». Високий бал – респондент має владу і компетенцією в управлінні оточенням, контролює всю зовнішню діяльність, ефективно застосовує можливості, що надаються, спроможний уловлювати або створювати умови і обставини, які підходять для задоволення особистих потреб та досягнення цілей. Низький бал характеризує досліджуваного як

людину, яка зазнає труднощів в організації повсякденної діяльності, відчуває себе нездатною змінити або поліпшити обставини життя, позбавлену почуття контролю над тим, що відбувається навколо.

Шкала «Особистісне зростання». Респондент з найбільшим балом – має почуття, що не припиняється розвиток, «сприймає себе «зростаючим» і самореалізованим, відкритим новому досвіду, відчуває почуття реалізації свого потенціалу, спостерігає поліпшення в собі і своїх діях з плином часу; змінюється відповідно до своїх знань і досягнень. Респондент з найменшим балом – усвідомлює відсутність власного розвитку, не відчуває почуття поліпшення або самореалізації, відчуває нудьгу і не має інтересу до життя, відчуває нездатність встановлювати нові відносини або змінити свою поведінку» [25, с. 55].

Шкала «Мета в житті». Досліджуваний з високим балом за даною шкалою має мету в житті і почуття спрямованості; вважає, що минула і справжнє життя має сенс; дотримується переконань, які є джерелами мети в житті; має наміри і цілі на все життя. Досліджуваний й з низьким балом – позбавлений сенсу в житті; має мало цілей або намірів; відсутнє почуття спрямованості, не знаходить цілі у своєму минулому житті; не має перспектив або переконань, що визначають сенс життя.

Шкала «самоприйняття». Найбільший бал характеризує респондента як людину, яка позитивно ставитися до себе, знає і приймає різні сторони, включаючи хороші і погані якості, позитивно оцінює своє минуле. Досліджуваний з найменшим балом – незадоволений власним Я, розчарований подіями свого минулого, переживає занепокоєння з приводу певних особистих якостей, мріє бути не тим, ким він є насправді [25].

«П'ятифакторний особистісний опитувальник» (в адаптації А. Хромова) – більш відомий як «Велика п'ятірка» («Чудова п'ятірка») був розроблений у 1983-1985 рр. американськими психологами Р. МакКраєм та П. Коста. У подальшому опитувальник удосконалювався і в остаточному

вигляді в 1992 р. представлений тестом NEO PI (від англ. «нейротизм, екстраверсія, відкритість - особистісний опитувальник»).

П'ятифакторний опитувальник особистості (адаптації А. Хромова) представляє собою набір з 75 парних, протилежних за своїм значенням, стимульних висловлювань, що характеризують поведінку людини.

«Стимульний матеріал має п'ятиступеневу оціночну шкалу Лайкерта (-2; -1; 0; 1; 2), за допомогою якої можна вимірювати міру виразності кожного з п'яти факторів (екстраверсія - інтроверсія; прихильність - відособленість; самоконтроль - імпульсивність; емоційна нестійкість - емоційна стійкість; експресивність - практичність).

Обробка результатів. Оціночні значення висловлювань переводяться у бали: оціночна шкала -2 -1 0 1 2. Бали 5 4 3 2 1. Кожен з основних (вторинних) п'яти факторів складається з п'яти первинних факторів. Наприклад, основний фактор «екстраверсія – інтроверсія» складається з первинних факторів 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5.

У кількісному вираженні первинні фактори визначаються підсумовуванням трьох бальних оцінок. Наприклад, первинний фактор 1.1 «активність – пасивність» оцінюється сумою балів, отриманих на висловлювання 1, 6, 11.

Підсумовування бальних оцінок первинних факторів по вертикалі визначає кількісну виразність відповідного основного фактора. Наприклад, сума балів первинних факторів 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5 визначає кількісну виразність першого основного (вторинного) фактора «екстраверсія - інтроверсія».

Інтерпретація результатів опитувальника будується на аналізі як первинних, так і вторинних. Нижче перераховані характерологічні ознаки, які можуть бути визначені у досліджуваного за допомогою первинних факторів:

Екстраверсія – інтроверсія (активність – пасивність; домінування – підлеглість; товарицькість – замкнутість; пошук вражень – уникнення вражень; прояв – уникання почуття провини).

Прихильність – відособленість (теплота – байдужість; співпраця – суперництво; довірливість – підозрілість; розуміння – нерозуміння; повага інших – самоповага).

Самоконтроль – імпульсивність (акуратність – неохайність (відсутність акуратності); наполегливість – відсутність наполегливості; відповідальність – безвідповідальність; самоконтроль поведінки – імпульсивність (відсутність самоконтролю); передбачливість – безтурботність).

Емоційна стійкість – емоційна нестійкість (тривожність – безтурботність; напруженість – розслабленість; депресивність – емоційна комфортність; самокритика – самодостатність).

Емоційна лабільність – емоційна стабільність (експресивність – практичність; цікавість – консерватизм; допитливість – реалістичність; артистичність - відсутність артистичності; сенситивність – нечутливість; пластичність – ригідність)

Мінімальна кількість набраних балів для будь-якого основного фактора дорівнює 15, максимальна кількість - 75. Умовно бальні оцінки можна розділити на високі (51-75 балів), середні (41-50 балів) і низькі (15-40 балів).

Мінімальна кількість набраних балів для будь-якого основного фактора дорівнює 15, максимальна кількість - 75. Умовно бальні оцінки можна розділити на високі (51-75 балів), середні (41-50 балів) і низькі (15-40 балів)» [25, с. 177].

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження розпочато з визначення показників емоційного інтелекту студентів. Отримані результати зображені у таблиці 2.1.

Отримані результати дозволили визначити наступне: за шкалою «розуміння та управління емоціями інших людей» більшість (62,5 %) виявили середні показники, ще 25 % низькі та 12,5 % – високі показники. За шкалою «розуміння та управління власними емоціями» більшість – 50%

мають середні показники, 37,5 % високі та 12,5 % низькі. За третьою шкалою «здатність до розуміння власних емоцій та інших людей» більшість виявили середні показники (50 %), ще 37,5 % студентів – низькі та 12,5 % високі. За останньою шкалою «здатність керувати власними емоціями та інших людей» також більшість студентів мають середній показник, 37,5 % високий та 12,5 % низький показник.

Таблиця 2.1.

Результати дослідження показників емоційного інтелекту студентів

Показники	Низьке значення	Середнє значення	Високе значення
Шкала МЕІ (розуміння та управління емоціями інших людей)	25 %	62,5 %	12,5 %
Шкала ВЕІ (розуміння та управління власними емоціями)	12,5 %	50 %	37,5 %
Шкала ПЕ (здатність до розуміння власних емоцій та інших людей)	37,5 %	50 %	12,5 %
Шкала УЕ (здатність керувати власними емоціями та інших людей)	12,5 %	50 %	37,5 %

Отже, можемо зробити наступні висновки щодо емоційного інтелекту студентів: більшість досліджуваних здатні розуміти емоційний стан інших людей на основі певних зовнішніх показників (міміка, жести). Такі особливості можуть вказувати на те, що більшість студентів не мають труднощів і в розумінні власних переживань.

У той же час варто зазначити, що більшість досліджуваних здатні викликати у інших людей певні емоції або знижувати інтенсивність певних емоцій. Також здатні управляти власними емоціями, викликати і підтримувати бажані емоції і тримати їх під контролем небажаних.

Результати дослідження за методикою «Індекс життєвої задоволеності» в адаптації Н. Паніної зображені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Результати дослідження показників задоволення життям студентів

Показники	Низьке значення	Середнє значення	Високе значення
Індекс життєвої задоволеності	12,5 %	55 %	32,5 %
Інтерес до життя	20 %	62,5 %	17,5 %
Послідовність в досягненні цілей	12,5 %	62,5 %	25 %
Узгодженість між поставленими і досягнутими цілями	37,5 %	50 %	12,5 %
Позитивна оцінка себе і власних вчинків	12,5 %	62,5 %	25 %
Загальний фон настрою	7,5 %	67,5 %	25 %

Отримані результати свідчать про наступне: за загальним показником життєвого задоволення встановлено, що більшість студентів – 55% мають середні показники, 32,5 % високі та 12,5 % низькі. Інтерес до життя у більшості студентів – 62,5 % виявляється у середньому значенні, у 20 % на низькому та ще у 17,5 % на високому. За показником «послідовність у досягненні цілей» у більшості студентів (62,5 %) встановлено середній показник, у 25 % високий та ще у 12,5 % низький. Узгодженість між поставленими цілями у більшості студентів (50 %) має також середнє значення, 37,5 % студентів мають низькі показники за шкалою та ще 12,5 % високі. За показником «позитивна оцінка себе і власних вчинків» більшість – 62,5 % демонструють середні показники, 25 % високі та 12,5 % низькі. Загальний фон настрою у більшості студентів (67,5 %) виявляється також у середньому показнику, у 25 % високий показник та ще у 7,5 % низький.

Отже, більшість студентів мають адекватний рівень життєвого задоволення. Це виявляється у таких характеристиках як: значний ентузіазм, певна рішучість, стійкість при досягненні мети, адекватна оцінка своїх внутрішніх і зовнішніх якостей, ступінь оптимізму.

Результати дослідження за методикою «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф зображені на рис. 2.1.

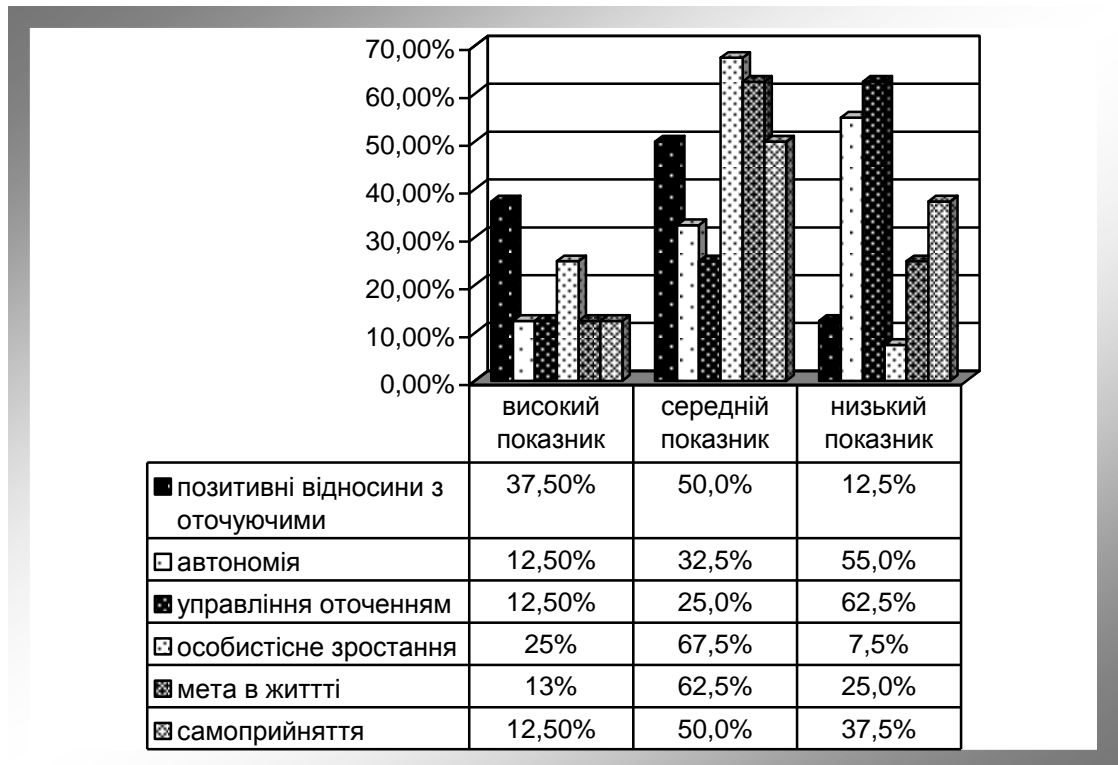

Рис. 2.1. – Результати дослідження показників психологічного благополуччя студентів

Отримані результати дозволило виявити наступне:

1. Встановлено, що більшість студентів – 50 % мають середній показник позитивних відносин з оточуючими, 37,5 % мають високий показник та ще 12,5 % низький показник. Отже, більшість досліджуваних мають задовільні відносини з оточуючими; піклуються про благополуччя інших та здатні співпереживати оточуючим.
2. Визначено, що 55 % студентів мають низький показник автономії, ще 32,5 % мають середній показник та 12,5 – високий. Такі результати характеризують більшість досліджуваних як залежних від думки і оцінки оточуючих; у прийнятті важливих рішень вони у більшій мірі

покладається на думку оточуючих; піддається спробам соціуму змусити думати і діяти певним чином.

3. 62,5 % студентів мають низький показник за шкалою управління оточенням, 25 % мають середній та ще 12,5 % низький. Низькі бали за вказаною шкалою характеризують досліджуваних як людей, що зазнають труднощів в організації повсякденної діяльності, відчувають себе нездатними змінити або поліпшити обставини життя, позбавлених почуття контролю над тим, що відбувається навколо. Можливо це пов'язано з нестабільною політичною ситуацією у нашій країні, що викликає підвищену тривожність досліджуваних.
4. За шкалою «особистісне зростання» більшість студентів (67,5 %) виявляють середні показники, 25 % високі та ще 7,5 % низькі. Отже, студенти відчувають певну реалізацію власного потенціалу, спостерігають за власними змінами.
5. 62,5 % досліджуваних виявляють середній показник за шкалою «мета у житті», 25 % низький та ще 12,5 % високий показник. Такі студенти дотримуються переконань, які є джерелами мети в житті та мають наміри і цілі на певні етапи життя.
6. За останньою шкалою визначено, що більшість студентів – 50 % мають середній показник самоприйняття, 37,5 % низький показник та ще 12,5 % високий. Отже, більшість студентів позитивно ставляться до себе, знають і приймають різні свої сторони, адекватно оцінюють своє минуле.

Особистісні характеристики студентів визначали за допомогою методики «П'ятифакторний особистісний опитувальник» (в адаптації А. Хромова). Отримані результати зображені на рис. 2.2.

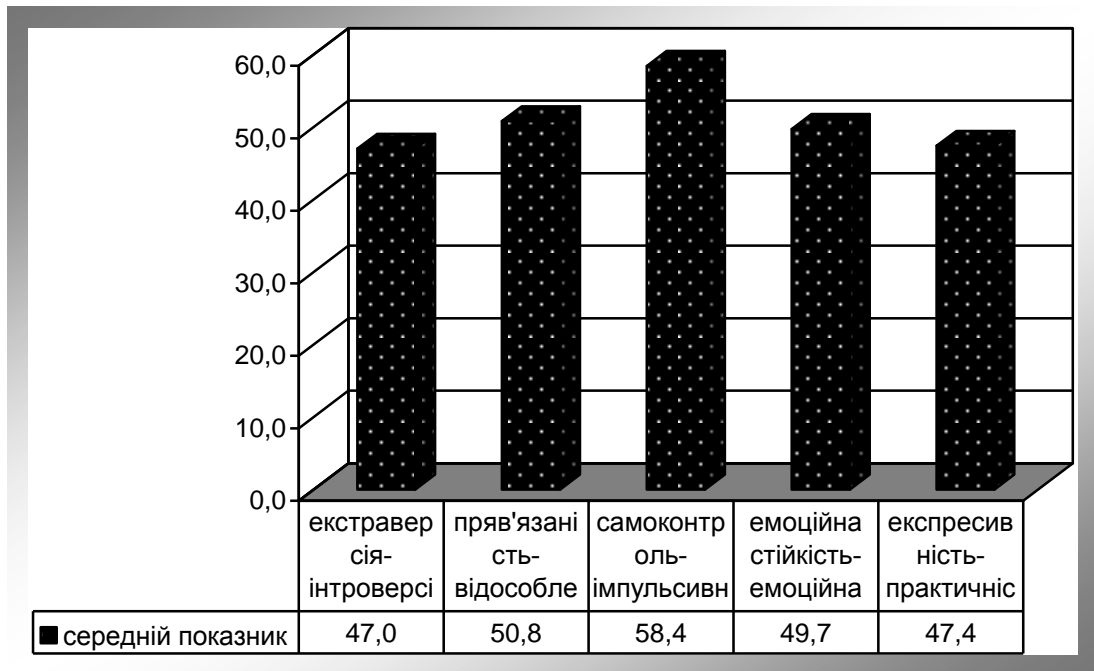

Рис. 2.2 – Середні показники особистісних факторів студентів

Аналізуючи отримані результати варто зазначити, що досліджувані отримали високі показники за такими факторами як, «прив'язаність-відособлення» (50,8) та «самоконтроль-імпульсивність»; середні показники за такими факторами як, «екстраверсія-інтроверсія» (47), «емоційна стійкість-емоційна нестійкість» (49,7) та «експресивність-практичність». Низьких показників особистісних факторів студентів не було виявлено.

Високі показники досліджуваних за фактором прив'язаності свідчить про те, що студенти мають виразну потребу у взаємодії з оточуючими, йдуть на контакт і не проявляють відособленості. Демонструють потребу в спілкуванні й постійну готовність до задоволення цієї потреби.

Високий показник самоконтролю (як особистісна якість) вказує на те, що досліджувані володіють захищеністю до впливу стрес-факторів звичайних життєвих ситуацій, що базується на впевненості в собі, оптимістичності й активності.

З метою визначення характеру взаємозв'язку між емоційним інтелектом та показниками задоволення життям застосовано кореляційний аналіз за Пірсоном. Отримані результати зображені у таблиці 2.3 та 2.4.

У таблиці 2.3. зображено, що встановлено взаємозв'язок між показником «розуміння та управління власними емоціями» та такими показниками задоволення життям, як: «індекс життєвої задоволеності» ($r=0,39$), «загальний фон настрою» ($r=0,55$), «позитивна оцінка себе» ($r=0,42$), «особистісне зростання» ($r=0,48$) та самоприйняття» ($r=0,39$).

Таблиця 2.3

Коефіцієнти кореляції взаємозв'язку складової емоційного інтелекту з показниками задоволення життям студентів

Показники задоволення життям	Розуміння та управління власними емоціями	Рівень значущості (p)
Індекс життєвої задоволеності	0,39	$p \leq 0,05$
Загальний фон настрою	0,55	$p \leq 0,01$
Позитивна оцінка себе і власних вчинків	0,42	$p \leq 0,05$
Особистісне зростання	0,48	$p \leq 0,01$
Смоприйняття	0,39	$p \leq 0,05$

Отримані результати свідчать про те, що здатність розуміти власні емоції та ними управляти обумовлює підвищення:

- загального індексу життєвого задоволення ($r=0,39$, при $p \leq 0,05$): значний ентузіазм, рішучість, стійкість при досягненні мети;
- загального фону настрою ($r=0,55$, при $p \leq 0,01$): підвищення рівня оптимізму;
- позитивну оцінку себе і власних вчинків ($r=0,42$, при $p \leq 0,05$): адекватна оцінка своїх внутрішніх і зовнішніх характеристик;
- рівень особистісного зростання ($r=0,48$, при $p \leq 0,01$): підвищення показників реалізації власного потенціалу, спостереження за власними змінами;

- самоприйняття ($r=0,39$, при $p \leq 0,05$): позитивне ставлення до себе, прийняття різних сторін власного Я, позитивна оцінка свого минулого і майбутнього.

У таблиці 2.4. представлені результати взаємозв'язку між показником «здатність керувати емоціями» та такими показниками задоволення життям, як: «інтерес до життя» ($r=0,49$), «загальний фон настрою» ($r=0,53$), «мета в житті» ($r=0,39$), «самоприйняття» ($r=0,67$).

Таблиця 2.4

Коефіцієнти кореляції взаємозв'язку складової емоційного інтелекту з показниками задоволення життям студентів

Показники задоволення життям	Здатність керувати емоціями	Рівень значущості (p)
Інтерес до життя	0,49	$p \leq 0,01$
Загальний фон настрою	0,53	$p \leq 0,01$
Мета в житті	0,39	$p \leq 0,05$
Самоприйняття	0,67	$p \leq 0,001$

Отже, здатність управляти власними емоціями, викликати і підтримувати бажані емоції і тримати їх під контролем небажаних сприяє підвищення таких показників задоволення життям:

- інтересу до життя ($r=0,49$, при $p \leq 0,01$) – підвищення захопленого ставлення до власного життя;
- загального фону настрою ($r=0,53$, при $p \leq 0,01$) – підвищення рівня оптимізму;
- мети в житті ($r=0,39$, при $p \leq 0,05$) – підвищення переконань, які є джерелом мети в житті та намірів і цілей на подальше життя;
- самоприйняття ($r=0,67$, при $p \leq 0,001$) – позитивне ставлення до себе, прийняття різних сторін власного Я, позитивна оцінка свого минулого і майбутнього.

Узагальнюючи отримані результати кореляційного аналізу можемо стверджувати, що показники емоційного інтелекту виступають чинниками задоволення життям студентів.

Проведене емпіричне дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Результати визначення емоційного інтелекту вказують: за шкалою «розуміння та управління емоціями інших людей» більшість (62,5 %) виявили середні показники, ще 25 % низькі та 12,5 % – високі показники. За шкалою «розуміння та управління власними емоціями» більшість – 50% мають середні показники, 37,5 % високі та 12,5 % низькі. За третьою шкалою «здатність до розуміння власних емоцій та інших людей» більшість виявили середні показники (50 %), ще 37,5 % студентів – низькі та 12,5 % високі. За останньою шкалою «здатність керувати власними емоціями та інших людей» також більшість студентів мають середній показник, 37,5 % високий та 12,5 % низький показник.

2. Результати дослідження показників задоволення життя свідчать: за загальним показником життєвого задоволення встановлено, що більшість студентів – 55% мають середні показники, 32,5 % високі та 12,5 % низькі. Інтерес до життя у більшості студентів – 62,5 % виявляється у середньому значенні, у 20 % на низькому та ще у 17,5 % на високому. За показником «послідовність у досягненні цілей» у більшості студентів (62,5 %) встановлено середній показник, у 25 % високий та ще у 12,5 % низький. Узгодженість між поставленими цілями у більшості студентів (50 %) має також середнє значення, 37,5 % студентів мають низькі показники за шкалою та ще 12,5 % високі. За показником «позитивна оцінка себе і власних вчинків» більшість – 62,5 % демонструють середні показники, 25 % високі та 12,5 % низькі. Загальний фон настрою у більшості студентів (67,5 %) виявляється також у середньому показнику, у 25 % високий показник та ще у 7,5 % низький.

3. Результати дослідження показників психологічного благополуччя вказують: встановлено, що більшість студентів – 50 % мають середній показник позитивних відносин з оточуючими, 55 % студентів мають низький показник автономії, 62,5 % студентів мають низький показник за шкалою управління оточенням, за шкалою «особистісне зростання» більшість студентів (67,5 %) виявляють середні показники, 62,5 % досліджуваних виявляють середній показник за шкалою «мета у житті», більшість студентів – 50 % мають середній показник самоприйняття.

4. Студенти отримали високі показники за такими факторами як, «прив'язаність-відособлення» (50,8) та «самоконтроль-імпульсивність»; середні показники за такими факторами як, «екстраверсія-інтроверсія» (47), «емоційна стійкість-емоційна нестійкість» (49,7) та «експресивність-практичність». Низьких показників особистісних факторів студентів не було виявлено.

5. За допомогою кореляційного аналізу встановлено взаємозв'язок між показником «розуміння та управління власними емоціями» та такими показниками задоволення життям, як: «індекс життєвої задоволеності» ($r=0,39$), «загальний фон настрою» ($r=0,55$), «позитивна оцінка себе» ($r=0,42$), «особистісне зростання» ($r=0,48$) та самоприйняття» ($r=0,39$). Також визначено взаємозв'язок між показником «здатність керувати емоціями» та такими показниками задоволення життям, як: «інтерес до життя» ($r=0,49$), «загальний фон настрою» ($r=0,53$), «мета в житті» ($r=0,39$), «самоприйняття» ($r=0,67$).

Отримані результати свідчать про те, що показники емоційного інтелекту виступають чинниками задоволення життям студентів.

ВИСНОВКИ

1. Емоційний інтелект це сукупність комунікативних і регуляторних властивостей особистості, які забезпечують усвідомлення, прийняття і регуляцію своїх власних станів і почуттів, так і почуттів інших людей. Від рівня розвитку емоційного інтелекту залежить продуктивність і успішність міжособистісної взаємодії і особистісний розвиток людини.

Можна виокремити наступні характеристики емоційного інтелекту: інтроспективність (прагнення до внутрішнього споглядання, систематичного і цілеспрямованого аналізу емоційних переживань, їх усвідомлення); інструментальність (орієнтованість на отримання та застосування емоційних знань на практиці); імпліцитність (доступність для внутрішнього спостереження і диференціації емоційних переживань).

2. Задоволеність життям – це оптимальний стан людини, що виникає при відповідних потребах особистості з наслідками і результатами власної діяльності, досягненнями, характером взаємодії з соціальним оточенням.

Фактори, що впливають на задоволеність життям можна умовно розділити на дві великі групи – внутрішні чинники (що характеризують саму людину і її місце в соціальних відносинах. Серед них: соціально-психологічні та соціально-демографічні та зовнішні чинники (що характеризують середовище, в якому живе людина: соціальне оточення, соціальні зв'язки; інституційні; економічні та екологічні).

3. Емпірично встановлено, що більшість студентів мають середні значення за показниками емоційного інтелекту: «розуміння та управління емоціями інших людей», «розуміння та управління власними емоціями», «здатність до розуміння власних емоцій та інших людей» та «здатність керувати власними емоціями та інших людей».

Середні значення також встановлено за такими показниками задоволення життям: «загальний показником життєвого задоволення», «інтерес до життя», «послідовність у досягненні цілей», «узгодженість між

поставленими цілями», «позитивна оцінка себе і власних вчинків» та «загальний фон настрою».

Результати дослідження показників психологічного благополуччя вказують: більшість студентів мають середній показник позитивних відносин з оточуючими, низький показник автономії, низький показник за шкалою управління оточенням, за шкалою «особистісне зростання» більшість студентів виявляють середні показники, середній показник за шкалою «мета у житті» та середній показник за шкалою самоприйняття.

Більшість студентів отримали високі показники за такими факторами як, «прив'язаність-відособлення» та «самоконтроль-імпульсивність»; середні показники за такими факторами як, «екстраверсія-інтроверсія», «емоційна стійкість-емоційна нестійкість» та «експресивність-практичність».

4. Кореляційний аналіз дозволив визначити:

- здатність розуміти власні емоції та ними управляти обумовлює підвищення: загального індексу життєвого задоволення; загального фону настрою; позитивну оцінку себе і власних вчинків; рівень особистісного зростання та самоприйняття;
- здатність управляти власними емоціями, викликати і підтримувати бажані емоції і тримати їх під контролем небажаних сприяє підвищення таких показників задоволення життям: інтересу до життя, загального фону настрою, мети в житті та самоприйняття.

Таким чином можемо стверджувати, що показники емоційного інтелекту виступають чинниками підвищення показників задоволення життям у студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева И.Н. Концептуальное поле понятия «эмоциональный интеллект» / И.Н. Андреева // Вопросы психологии. – 2009. – № 4. – С. 131 .
2. Андреева И.Н. Понятие и структура эмоционального интеллекта / И.Н. Андреева / Социально-психологические проблемы ментальности: 6-я Международная научно-практическая конференция. – Смоленск: Изд-во СГПУ, 2004. – Ч.1. С. 22.
3. Аргайл М. Психология счастья / М. Аргайл; пер. с англ. // А. Лисицына. – СПб. : Питер, 2003. – 271 с.
4. Березюк Г. Емоційний інтелект як детермінанта внутрішньої свободи особистості / Г.Березюк // Психологічні студії Львівського ун-ту. – 2002.– С. 20–23.
5. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика / Л.Ф. Бурлачук. – СПб. : «Питер», 2002. – С. 67–69.
6. Варій М.Й. Загальна психологія : Навчальний посібник / М.Й. Варій. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 968 с.
7. Вірна Ж.П. Адаптаційний профіль задоволеності життям особистості / Ж.П.Вірна // Проблеми сучасної психології. – 2013. – № 2. – С .20-25.
8. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д. Гоулман. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – С. 104–109.
9. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Д. Гоулман // Пер. с англ. А. П. Исаевой. – М. : АСТ: Астрель, 2011. – 478 с.
10. Дейнека О.С. Удовлетворенность жизнью как предиктор отношения к экономической и политической стабильности студенческой молодежи [Электронный ресурс] / Е. Л. Доценко, М. В. Богданова // Современные проблемы науки и образования – 2012. – № 2.

11. Деревянко С.П. Развитие эмоционального интеллекта в тренинговых группах // Психологический журнал. – 2008. – № 2.
12. Дяченко В. А. Теоретичні підходи до розуміння психологічного благополуччя особистості [Електронний ресурс] / В. А. Дяченко. – Режим доступу: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/vchdpu/psy/2012_103_1/Dyachen.pdf.
13. Журавльова Л.П. Психологія емпатії : Монографія / Л.П. Журавльова. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 328 с.
14. Ильин Е. П. Эмоции и чувства./ Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2002. – 752 с.
15. Ключо Л. Теоретико-методологічний аналіз феномену задоволеності якістю життя як умови розвитку професійної я-концепції особистості / Леся Ключо // Психологічні перспективи, – Вип. 32. – 2018. – С. 135-148.
16. Кобильнік Л.М. До проблеми самоактуалізації особистості / Л.М. Кобильнік // Наука і освіта. – 2004. – № 3. – С. 81-83.
17. Крайг Г. Психология развития [Текст] / Грейс Крайг - СПб.: Питер, 2000. – с. 992.
18. Либин А. В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций [2 изд.] / А.В. Либин.– М. : Смысл; Per Se, 2000. – 549 с.
19. Моргун В. Ф. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов. – К. : Видавництво Дім «Слово», 2009. – 464 с.
20. Морозов С.М. Психометричний контроль та конструювання психодіагностичних тестів: навч. посібник / С.М. Морозов. – К.: РВЦ «Київський ун-т», 1999. – 95 с.
21. Мукашевич М. Концептуальні підходи вивчення феномену якості життя та його оцінки / М. Мушкевич, К.Корпач // Український науковий журнал Освіта регіону. – 2011. – № 3.

- 22.Наследов А. Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. Учебное пособие / А. Д. Наследов. – СПб. : Речь, 2004. – С. 67-72.
- 23.Носенко Е.Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції / Е.Л. Носенко, Н.В. Коврига. – К. : Вища школа, 2003. – 126 с.
- 24.Практический интеллект / [Дж. Стенберг, Дж. Б. Форсайт, Дж. Хедланд и др.]. – СПб: Питер, 2002. – 272 с. – (Серия «Мастера психологии»).
- 25.Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / В. Д. Балин, В. К. Гайда, В. К. Гербачевский и др. Под общей ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. – 2-е изд., доп. и перераб. – СПб. : Питер, 2007. – 560 с. : ил. – (Серия «Практикум по психологии»). – 339 с.
- 26.Психоаналитические термины и понятия: словарь / Под.ред. Мура и Файна; Пер.с англ. А.М. Боковинова, И.Б.Гришпуна, А. Фильца. – М.: Независимая фирма «Класс», 2000. – С. 587 - 589.
- 27.Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие./ Д.Я.Райгородский. – Самара: – Изд-во«Порс-К», 2000. – 672 с.
- 28.Скрипаченко Т.В. Психологічний аналіз феномену задоволеності життям / Т. В. Скрипаченко // Проблеми сучасної психології: [зб. наук. праць]. – 2016. – № 2 (10).
- 29.Смолева Е.О Удовлетворенность жизнью и уровень счастья: взгляд социолога / под науч. рук. д.э.н. А. А. Шабуневой. – Вологда : ИСЭРТ РАН, 2016. – 164 с.
- 30.Фетискин Н. П.Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп [учеб. пос.] /Н. П.Фетискин,В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов – / Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов. – М.: Ин-т Психотерапии, 2005. – С. 57.
- 31.Филатова О. Эмоциональный интеллект как показатель целостного развития личности / О. Филатова // Персонал. – № 5. – 2000. – С. 100–103.

32. Шамионов Р.М. Психология субъективного благополучия (к разработке интегративной концепции) / Р.М. Шамионов. – Саратов : Саратовский государственный университет, 2003. – 15 с.
33. Шевеленкова Т. Д. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследования) / Т. Д. Шевеленкова, П. П. Фесенко // Психологическая диагностика. – 2005. – № 3. – С. 95–129.
34. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии / И. Н. Андреева. – Новополюцк : ПГУ, 2011. – 388 с.
35. Ryan R. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being / R. Ryan, E. Deci // American Psychology. – 2000. – Vol. 55 (1). – P. 68–78.

ДОДАТКИ

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Валентина Височенко, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
- надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
- не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

Валентина Височенко
(ім'я, прізвище)